

תזריע ב *

אחד וכשהוא מת קולו שבעה. כיצד קולו שבעה ב' קרניו לשתי חצוצרות שתי שוקין לשני חלילין עורו לתוף מעיו לנבלים בני מעיו לכינורות וי"א אף צמרו לתכלת".

זיינען מפרשים² מבאר דעם פשט אין דברי ר"י. זהו שאמרו כשהוא חי כו': כשם ווי בא א כבש³, אז דוקא דורך דעם וואס אין אים איז פארגעקומען א קלקול («מת») ווערט נתרבה קולו («נתרבו בו המצות»⁴) — שבעה, אדער שמונה לויט די י"א — עד"ז איז בנדון הקנים ביי א יולדת, אז מתחלה האט זי בלוין גע- דארפט ברענגען, קן לנדרה וקן לחוב- תה⁵, און דוקא צוליב די טעויות וספיקות⁶, אינה יודעת מה קבעה ואין

א. בנוגע א יולדת וואס איז מחויב ברענגען, כבש גר לעולה⁷ און, בן יונה או תור לחטאת.. ואם לא תמצא ידה די שה ולקחה שתי תורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת⁸, זאגט די משנה בסוף מס' קנים:

„האשה שאמרה הרי עלי קן כשאלד זכר (זי האט מנדר געווען צו ברענגען א קרבן נוסף אויף דעם וואס די תורה האט מחייב געווען צו ברענגען, „אחד לעולה ואחד לחטאת“), ילדה זכר מביאה שתי קנים אחת לנדרה ואחת לחובתה, נתנתן לכהן הכהן צריך לעשות ג' פרידים מלמעלן ואחת מלמטן (ווארום די צוויי עופות פון איר נדר זיינען ביידע עולות און אויך איין עוף פונעם קן לחובתה איז אן עולה (וכנ"ל: „אחד לעולה ואחת לחטאת“) — און דער דין איז אז „חטאת העוף נעשית למטה און עולת העוף נעשית למעלה“, ווי די משנה זאגט בתחלת המס'. דערנאך איז די משנה מוסיף ומפרט די דינים ווען עס ווערן טעויות וספיקות וואס די יולדת האט גענומען אויף זיך און צי דער כהן האט זיי מקריב געווען כהלכה, און איז מסיים מיט דעם גרעסטן צאל ספיקות — אז זי האט גענומען אויף זיך בריינגען משני מינים און מען ווייס ניט ווי דער כהן האט זיי מקריב געווען איז דאמאלס, צריכה להביא עוד ארבעה פרידים לנדרה ושתיים לחובתה וחטאת אחת. בן עזאי אומר שתי חטאות“.

ווייטער איז די משנה ממשיך, „אמר רבי יהושע זהו שאמרו כשהוא חי קולו

(2) ראה פיה"מ להרמב"ם, רע"ב, פי' הרזיה. וראה הערה 6.

(3) כ"ה בפיה"מ ורע"ב שם. אבל בתודיה אמר שם, פרשי זבחים (סח, א ד"ה איר) — באיל. ועד"ז הוא כפי הראב"ד ורזיה קנים שם. ולהעיר מחלוק הפ"י בתוס' (ועד"ז בהמפרש ופי' הרא"ש), ראב"ד ורזיה שם אם המדובר בשופר של ר"ה או חצוצרת לשיר על הקרבן, או בחצוצרת המלכים (וראה ר"ה סז, א).

(4) פיה"מ כאן.

(5) כ"ה ברע"ב כאן. ובפיה"מ: והיתה עשירה וכו' לא היתה חייבת אלא עוף א' לחטאת והיא מצוה אחת. ובפי' הרזיה: קרבן יולדת שפתח בה הכתוב תחלה אינו אלא פרידה אחת מן הקן כו'.

(6) בפרשי זבחים שם: והי' כשנדרה תחלה ואינה יודעת מה פירשה לא צריכה אלא ד' פרידן ובי' לחובתה אחת לעולה ואחת לחטאת ונכשין שהביאה כבר ד' פרידן צריכה להביא ד' לנדרה וד' לחובתה. ועד"ז הוא בתוס' ופי' הראב"ד קנים שם (וראה פי' הרא"ש שם), והיינו שהמדובר רק בנוגע לבבא האחרונה, (א) ואינו מודגש שהיירידה היא מקן א או ב' קנים, ל"ו כו' (ב) אין מפורש שהשמונה באו בסיבת הטעויות והספק. ומשמע שמפרש. שעכשיו שהביאה כבר ד' פרידן, ונפסלו (מספק) הרי"ז

(*) וסיום מס' קנים (וסדר קדשים).

(1) פרשתנו (תזריע) יב, ו. ח.

וצריך להבין וואס איז דער תוכן.

[ואין לומר, אז די משנה ברענגט ניט די דוגמא פון ירושה ווייל ביי קנים איז ניטא קיין שינוי אין די קרבנות וואס זי האט פריער געדארפט ברענגען, זי איז נאר מוסיף עליהם, משא"כ בא ירושה איז דער מוריש בטל — ווארום אויך בא כבש איז בטל דער קול פון דעם כבש בעת ער האט געלעבט].

(ב) ווען מ'ברענגט א דוגמא און א משל איז דאס בכדי עס זאל צוקומען אין הבנת הדבר — ובפרט בנדו"ד, ווי דער רמב"ם זאגט אז „מפני שהי' הענין זר" דערפאר ברענגט ר"י דעם משל „שהוא דומה למה שאמר כבש" — איז ניט מובן: וואס פאר א תוס' הבנה קומט צו אין דעם ענין דורך דעם וואס מ'זאגט אז „זהו שאמרו כשהוא חי קולו אחד וכו'?"

(ג) פון פשטות לשון ר"י „זהו שאמרו", און ניט „כמו שאמרו", „למה הדבר דומה", וכיו"ב, איז משמע אז ער איז דערמיט ניט (נאר) מבאר דעם ענין פון קנים שבמשנה, נאר (אויך — ו) אדרכה — מיט דעם דין אין קנים ווערט מוסבר „מה שאמרו כשהוא חי קולו אחד כו'". ולכאורה דער ענין פון „כשהוא חי קולו אחד וכשהוא מת קולו שבעה" איז אן איינפאכער ענין טבעי און מ'דארף אויף דעם קיין הסברה ניט האבן.

אויך: אפילו ווען דער מאמר „כשהוא חי כו' וואלט געפאדערט הסברה — איז ניט ענינה פון א משנה (אדער — תורה בכלל) צו זאגן א ביאור אויף א

יודע הכהן מה הקריב", דארף זי ברענגען זיבן אדער אכט (לדעת בן עזאי) קרבנות.

ב. לפירוש הג"ל אבער דארף מען פארשטיין:

(א) אויף דעם ענין, אז מלכתחילה איז געווען מער ניט ווי איין זאך און דוקא דורך קלקול וכיו"ב ווערן זיבן זאכן, קען מען געבן כו"כ דוגמאות, ווי למשל א דוגמא פשוטה פון נכסים, וואס גייען איבער בירושה פון דעם פאטער צו זיבן אדער אכט יורשים: כל זמן דער מוריש לעבט געהערן די נכסים צו איין מענטש; וכשהוא מת און די קינדער ירשנען די נכסים, געהערן די נכסים צו זיבן אדער אכט מענטשן ובמילא קומט אין דעם צו ריבוי, און אויך אין מצות „נותרו בו המצות" א באזונדער חיוב מצות פאה בכורים וכו' אויף יעדער חלק השדה וואס איז פאנאנדערגעטיילט גע- ווארן צו יעדן באזונדער, בדוגמא ווי דער ריבוי קרבנות בא דער יולדת.

פון דעם וואס ר"י ברענגט דוקא די דוגמא, איז מובן, אז אין דער דוגמא איז דא א תוכן וואס איז מתאים ביותר לנדוד מער ווי אנדערע דוגמאות.

דוגמת כשהוא מת. (אבל ראה תו"ט קנים שם ד"ה זה הוא שאמרו, שכתב על דברי הרע"ב „וכ"כ התוס' דהכא וכן בפרש"י פ"ז דובחיים").

ולפי"ז אין מתיישב כ"כ בלשון ר"י „כשהוא חי קולו אחד וכשהוא מת קולו שבעה". וראה פ"י לקח טוב (יעיר קנו) לקנים שם שמקשה גם לפי פ"י הרע"ב.

ולהעיר מהפ"מ כאן, שמתחיל (כנ"ל בהערה שלפני"ז) „עוף א' לחטאת היא מצוה אחת" וממשיך „אבל הואיל ונולד הספק מביאה שבעה", דרובם עולות.

(7) לשון הרע"ב שם.

(8) כי דוחק לומר דנקט דוגמא זו דוקא, כי רק בזה מצינו שמא נעשה ז' או ח' קולות, מקביל למספר הקרבנות, משא"כ בירושה (שאין בזה מספר

קבוע, כ"א תלוי במספר היורשים שיש לו).

ולהעיר מהלשון בפי"מ „נותרו בו המצות" ואינו מדייק לפרט מספרם.

(9) ובתרגום קאפח: אמר רבי יהושע על דרך התימה דבר זה כעין אמרם.

מאמר העולם!¹⁰

(צו מדגיש זיין אז דוקא דורך זקנה, ווען „באים לידי תשות כח“, קומט צו אין חכמה). (ד) עכ"פ האט ער דאס גע-דארפט זאגן לאחרי פון דעם חידוש אין דער בבא פון זקני תורה (אז אע"פ וואס בא זיי איז נתוסף ביישוב דעתם — איז הפכו בא זקני ע"ה).

ד. די נקודת הביאור בכל זה:

פון דעם דין פון קנים קומט ארויס א חידוש ענין: בעצם ליגט אויף א יולדת א חיוב קן אחד, „אחד לעולה ואחד לחטאת“, ובנדוד'ד ליגט אויף איר אויך דער חיוב נדרה, שתי פרידות לעולה. און מצד די טעות'ן און ספיקות וואס ווערן געשאפן בא דער אשה און בא דעם כהן קומט ארויס א חיוב פון כ"כ קרבנות ביז צו שבעה, אדער שמונה.

מען איז מחייב ברענגען קרבנות נוספים צו מקריב זיין בביהמ"ק, בשעת עס קען זיין אז זי איז אין זיי ניט מחוייב, און די קרבנות וואס אין זיי איז זי יע מחויב האט מען שוין מקריב געווען¹⁶ און זי איז שוין נתכפר געווארן און יוצא געווען¹⁷ כל החיוב שלה (והשאר —

מוז מען זאגן, אז מיט „כשהוא חי וכו'“ מיינט ר"י (ניט סתם זאגן א משל פון א מאמר העולם, נאר) אז ענין וואס איז נוגע לדין והלכה; און דאס מיינט די משנה „זהו שאמרו כו'“, אז דער ביאור אין דער הלכה וואס קומט ארויס פון דעם מאמר „כשהוא חי כו'“ נעמט מען ארויס פון דעם דין אין אונזער משנה בנוגע די קרבנות וואס די יולדת ברענגט.

ג. ווייטער איז די משנה¹¹ ממשד: ר"ש בן עקשיא אומר זקני עם הארץ כל זמן שהם מזקינים דעתן מיטרפת עליהם שנאמר¹² מסיר שפה לנאמנים וטעם זקנים יקח אבל זקני תורה אינו כן אלא כל זמן שהם מזקינים דעתם מתישבת עליהם שנאמר¹³ בישישים חכמה ואורך ימים תבונה.

און די שייכות להקודמו, „דכשם שהוא מת קולו שבעה, כך זקני תורה כל זמן שמזקינים ובאים לידי תשות כח הן מוסיפים חכמה“¹⁴.

מ'דארף אבער פארשטיין:

(א) וואס איז דא בכלל נוגע דער ענין פון „זקני ע"ה כל זמן שמזקינים כו'“. (ב) מאי קמ"ל — עס איז די סברא פשוטה וראשונה אז תשות כח בריינגט תשות חכמה. (ג) ויתרה מזה — זי איז היפך כוונת המדובר¹⁵ במשנה בסמיכות לזה

זקנה (וגם מביא שם לפנ"ז דברי זקני ת"ח ע"ד ימי זקנה שלהם וכן דוקני ע"ה). ומקדים ת"ח כל זמן שמזקינים לע"ה כ"ז שמזקינים כ"ז כסדר הכתובים נאיוב, בישישים חכמה" (שם, יב), „מסיר שפה לנאמנים" (שם, כ) — ראה עיון ועקב לע"י קנים שם. השינויים בין לשון המשנה בקנים להלשון במס' שבת — נתבאר בארוכה בהתועדות.

(16) בנוגע לעולה כתב רש"י בכי"ו כ"מ (פסחים כח, רע"א ד"ה חטאת העוף. כריתות ז, ב ד"ה מביאה קרבן. כב, סע"ב ד"ה חטאת. ערכין ח, ב ד"ה ואינו נאכל) דעולה באה על תנאי אם ילדתי הרי היא לחובתי ואם לאו הרי היא נדבה. וראה גם פירושו בנדוד'ד ובחים סז, סע"ב. אבל ברמב"ם בפי"ה קנים ובהל' פסולי המוקדשין פ"י (ועוד) לא הזכיר דבאו על תנאי.

(17) ולהעיר דיש כזה כמה ספיקות כמבואר בארוכה במפרשי המשנה.

- (10) להעיר מחוס' קנים שם: באיל קמשתעי קרא. יצ"ע.
- (11) ראה המפרש. ובפי' הרא"ש.
- (12) איוב יב, כ.
- (13) שם, יב.
- (14) לשון הרע"ב קנים שם. ועד"ז הוא בפיה"מ שם. המפרש ופי' הרא"ש שם.
- (15) משאי"כ בשבת (קנב, א) שמוכן זה שמביא הסוגיא, כי כל הסוגיא שם הוא ע"ד זקנה בכלל והשינויים (לגריעותא) שנעשים באדם כשנא לידי

חולין בעזרה¹⁸?

אויך — וואס פאר א גדר האבן די זיבן אדער אכט קרבנות, בשעת די סיבה פון זייער הקרבה איז א ספק של האשה או הכהן.

אויף דעם זאגט ר"י²⁸, "זהו שאמרו כשהוא חי קולו אחד וכשהוא מת קולו שבעה" ולכאורה איז דאס תרתי דסתרי: די שבעה קולות זיינען, "שתי קרניו שתי חצוצרות כו", וואס זיי זיינען קולות פון קרניים, שוקים כו וואס האבן ניט קיין שייכות צום "קול" פון כבש — ואעפ"כ אמרו כשהוא מת קולו שבעה",

ע"י מיתת הכבש ווערט בטל דער "קולו אחד" און ס'ווערן נייע קולות בקרניים כו, אבער אמרו אז זיי אלע זיינען "קול" פון דעם כבש.

דערמיט איז מבואר דער גדר פון די קרבנות (אז חאטש די סיבה פון די קרבנות זיינען ספיקות וואס זיינען געשאפן געווארן לאחרי אירע (ערשטע) קרבנות חובה, זיינען אויך די קרבנות (בדוגמת) "קול", זיי האבן אויך זיך א גדר חובה²⁹ וכו', פונקט³⁰ ווי די ערשטע

בשלמא חטאת העוף וואס קומט אויף א ספק, ביי א ספק יולדת וכיו"ב, י"ל, כפשטות הלימוד אין גמרא³¹ אז די תורה³² האט מחדש געווען, אז אפילו אויף א ספק אויב נטמאה³³ איז זי אויך חייב א קרבן לכפרה³⁴ (וואס איז איר מתיר לאכול בקדשים³⁵), בדוגמא ווי אן אשם תלוי³⁶, וואס די תורה האט מחייב געווען ברענגען בשעת ס'איז א ספק אם חטא, וזוהו הנקרא אשם תלוי שהוא מכפר על הספק ותולה לו עד שיודע לו בודאי שחטא בשגגה³⁷ כו".

אבער בנדוד³⁸ איז דאך דער חיוב מתחלה א וודאות/דיקער, און דער ספק קומט צו דערנאך וע"י האשה והכהן — צי זי האט משלים געווען איר הוספה אויף דעם חיוב ונתכפר לה³⁹.

18 ראה רמב"ם הל' מחוסרי כפרה פ"א ה"ז (הל' שגגות פ"א ה"ב). וראה פרש"י שבעה¹⁶. וראה (ובהבא לקמן) אנציקלופד' תלמודית ערך חטאת העוף הבא על הספק, וש"נ.

19 נזיר כט, א.

20 שלמדוהו מהפסוק בסוף פרשתנו (מצורע): והזב את זובו לזכר ולנקבה גר.

21 ראה פ"רש"י נזיר שם ד"ה מנין. ד"ה מה זכר. תודה וסכר שם. פ"ה הרא"ש ומאירי שם.

22 לפנינו בגמ': מנין לחטאת העוף שהיא באה על הספק שאינה נאכלת. וראה לשון רש"י בנזיר שם. ובמאירי. ובפ"ה הרא"ש שם, וצריך לומר דסיפא דמילתא נקט וכו' וכו' אתי' מהך קרא. וראה גם פרש"י פסחים ובריתות ז, ב (שבעה¹⁶), תמורה (לד, רע"א) ד"ה חטאת דהלימוד הוא (גם) על עצם הדיו בדאה על הספק.

23 ראה רמב"ם הל' שגגות שם.

24 ראה תודה אימר זבחים שם: דאזא קרא למימר להביא על הספק כמו בגממה אשם תלוי. ולת"א לפני' בתוס' שם קט"ה לרבי יהושע (דסתם קנים ר' יהושע, עיי"ש בגמ').

25 רמב"ם הל' שגגות רפ"ה.

26 אבל להעיר מפי' הראב"ד בסיום מס' קנים:

כלל זה למסכת קנים חטאת העוף באה על ספק לידה

ועל ספק כפרה ונפקא לן מקרא במס' נזיר. ואולי

קאי בעיקר על ענין הא'.

27 שבתאזכרה בהמה כשהספק הוא בכפרה אינו

מביא אשם תלוי (תוספתא כריתות פ"ב, ז. הוריות ד, א. ובירושלמי פסחים פ"ח סה"ב: ספק כפרה כיפר. וראה אנציקלופד' שם, וש"נ).

28 ראה הערה הבאה.

29 להעיר דהטוגיא בנזחים שם (סו, א ואילך) הוא בדעת ר' יהושע. עולת העוף שעשאה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת כיון שמלק בה סימן אחד נמשכת ונעשית חטאת העוף. וקס"ד ואפילו למיסק ל' לשם חובת חטאת קאמר' (לשון רש"י בסוף העמוד שם). ולפ"ז י"ל דזה שהביא הגמ' שם משנתנו דקנים הוא לא רק להוכיח ד, מדאייירי רבי יהושע בהא ש"מ קנין ר' יהושע אמרה' (פרש"י שם סו, א) סד"ה א"ר יהושע, והקושיא היא מהמשנה חטאת ועולה וסתומה ומפורשת כו,

כ"א שגם תוכן הסכרא גוגע לגוף הענין. וראה מסקנת הגמ' שם (סו, א). ובתודה אימר שם ובהערה הבאה.

30 אף שכל החטאות האלו אינן נאכלות מפני

שהם ספק' (רמב"ם הל' פסולי המוקדשין ספ"י.

ועד"ז בפיה"מ קנים שם). ובפרש"י זבחים שם ד"ה

קרבת אירע³¹.

ה. אז סיבת הקרבן איז נאָר מצד הספק, היינט ווי אזוי ווערט דער קרבן אַ חיוב גלייך ווי איר קרבן חובה — גע- פינט מען כמה דוגמאות, אַז אַ מסובב באַקומט מער תוקף ווי זיין סיבה³². ומהם:

בן עזאי. וחטאות הללו אינן נאכלות שהרי על הספק באו ואין מליקתן מליקה להתירין באכילה.

ואולי י"ל מדשינה רש"י בלשוננו ולא כתב ככפירושו בשאר מקומות (פסחים תמורה וערכין שם. כריתות כו, ב) — לענין ספק לידה ויובה שמה חולין הוא ומליקתה שוי' נבילה, וכיו"ב, דזה שחטאות האלו אינן נאכלות (ונשרפות) הוא לימוד ודין בפ"ע בנוגע לאכילתה, דאינה מליקה להתירין באכילה (ווע"ד פשטות לשון הגמ' בנייר שם בסופו: אי מה זכר . . . ונאכל אף נקבה כו' ונאכל כו'). כי לא רק חיובן ודאי אלא גם קדושתן. ולהעיר מתודה' מתקין נזיר שם, ע"ב. ופ"י הרא"ש שם. וראה אנציקלופדי' שם, ושי"ב. ואכ"מ.

31) ועפ"ז י"ל הקשר והשייכות לתחלת סדר קדשים (דנעוץ תחלתו בסופו). כל הזבחים שנובחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה' שהוא לא רק בהענין דגם בזה נתרבה מצוה ע"י קלקולו, כי נוסף על קרבן זה (דכשר הוא), צריך להביא אחר לחובתו או לגדרו (פרש"י ריש מס' זבחים).

כ"א גם בזה דקרבתו אלו דשחטו שלא לשמן (כשרים, לזרוק דמם להקטיר אימוריהם ולאכול את האנלי' (פרש"י שם), קמ"ד) בקדושתיהו קיימי ואסור לשנויי בהו' (כנגמ' שם ב, א). ושם ריש ע"ב אלא אם כמה שנדרת כו' ואם לא נדבה יאה'. וראה פרש"י שם ד"ה ואם לאו.

32) ולהעיר מלקח טוב (להרי' ענגל) כלל יז, אם מצינו טפל חמור מן העיקר.

י) ספר יצירה פ"א מ"ו. וי"ל דמטעם זה המנהג בכל ישראל לקשר ב.הדרן' סיום המס' (וסדר) לתחלתו (ווע"ד, מתכ"פין התחלה להשלמה' — רשות לחתן בראשית'). שהוא לא בכדי לחדודי בעלמא (וכפרט שהזהירו על כיו"ב בחוקף המהר"ל והשליה וכו' — הובאו בקונט' עה"ח פל"א). כ"א שהסיום יש לו שייכות עם (נעוץ ב)התחלה. וכבר העירו באחרונים מברכות י, ר"א וכתוב' שם. וראה ספר ויהא ברכה.

א) בא דיני סוכה, נסרים³³ וואָס רחבן ארבעה און „הפכן על צדיהן שאין בהם ארבעה“³⁴ איז דער דינ³⁵ אַז אויך דע- מאַלט איז דאָס פסול, „זכיון דיש שם פסול עליהן נעשו כשפודין של מתכת הפסולין לסכך בכל ענין שהופכן“³⁶. זעט מען³⁷, אַז כאַטש די סיבה וטעם וואָס „יש שם פסול עליהן“ איז מצד „גזירת תקרה“³⁸, וואָס דאָס איז דוקא אויפן צד וואָס רחבן ארבעה, ווערט דאָס אָבער „כשפודין של מתכת“, אַ פסול עצמי, ובמילא זיינען זיי פסול אויך על הצד ווען עס איז ניטא גזירת תקרה.

ב) דברי החת"ס³⁹ הידועים בנוגע יו"ט שני של חגה"ש, אַז ער איז חמור פון אַנדערע יו"ט שני של גליות, ווייל ער איז באַ ניט מצד ספק ווי אַנדערע יו"ט, נאָר ער האָט אין זיך אַ כח של ודאי: היות אַז ביי חגה"ש איז קיינמאָל ניט געווען אַ ספק ווי ביי פסח וסוכות (ווייל זיין קביעות איז יום חמישים לעומר⁴⁰), און דאָס וואָס מ'מאַכט שבועות צוויי טעג איז בלויז „שלא לחלוק במוע' דות“⁴¹.

33) סוכה יד, ב. רמב"ם הל' סוכה פ"ה ה"ז. טושרע (ואדה"ז) אריח סתריכט סי"ח (ס"ל).

34) כ"ה ברמב"ם טושרע ואדה"ז שם. וברש"י שם ד"ה הפכן. שהוא פחות מג'. וראה מהרש"א שם.

35) כרב הונא (בגמ' שם) דקאי ר"נ כוחת' וגם רב חסדא וריבה בר רב הונא חורו בהן (הגהת מיימוניות שם אות ז).

36) פרש"י שם ד"ה פסולה. ט"ז שם סק"ט. שריע אדה"ז שם. ולשון הרמב"ם, שזה הנסר פסול בין כו'.

37) ראה צפ"ע לרמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ז ה"ב.

38) לשון רש"י שם ד"ה כשרה.

39) שו"ת אריח סו"ס קמה. וראה לקריש ח"ד ע' 1030.

40) ראה שריע אדה"ז אריח ר"ס תצד.

41) רמב"ם הל' קידוש החודש פ"ג ה"ב.

נאָר ס'איז אַ קול חצוצרות, חלילין, חוץ כו'; זיבן אופני קול וואָס האָבן קיין שייכות ניט צום „קול אחד“ פון דעם כבש חי — זאָגט מען אַבער אַז דאָס איז „קולו שבעה“: אפילו ווען זיי זיינען שבעה קולות בלייבט בתוקפה זייער שייכות (בנוגע דיני התורה — דער איסור לגבוה) צו דעם „קול אחד“ פון דעם כבש חי און עס ווערט ניט קיין שינוי לגבי דעם דין נעבד (לגבי גבוה).⁴¹ אַבער אין דעם קען מען זאָגן צוויי אופנים:

(א) דאָס וואָס די „קרני“ פסולין לחצוצרות ושוקי לחלילין כו'“⁴² איז בלויז — וויבאלד אַז זיי נעמען זיך פון דעם כבש, בלייבט אויף זיי במילא דער איסור לגבוה, ס'איז אַבער אויף זיי ניט חל דער „שם עידי“ — נעבד (לגבי גבוה), וויבאלד אַז זיי זיינען געוואָרן אַ מציאות חדשה.

(ב) דאָס וואָס די „קרני“ פסולין לחצוצרות כו' איז פונקט ווי דער כבש איז פסול למזבח,⁴³ ס'איז חל אויף זיי „שם

קומט אויס, אַז סיבתו דיו"ט שני של חגה"ש איז יו"ט שני של פסח וסוכות — „שלא לחלוק במועדות“ — נאָר אַ ספק, עס ווערט אַבער אין יו"ט שני פון שבועות אַ תוקף וכח של ודאי, מער ווי אין פסח וסוכות.

ואו. עפ"י הנ"ל (סעיף ד) י"ל אויך לאידך גיסא אַז דער דין פון קנים גיט אַ ביאור אין „כשהוא חי קולו אחד וכשהוא מת קולו שבעה“, כפשוטו לשון ר"י „זהו שאמרו“ — ס'איז „בא ללמד ונמצא למד“: דאָס איז נוגע און מבאר גדרים ודינים וואָס זיינען שייך צו כבש „כשהוא חי“ און — וואָס בייט זיך כשהוא מת.

א' מהם — אַ כבש הנעבד לעז, וואָס דער דין איז אַז ער איז פסול למזבח.⁴⁴ אין גמרא“ געפינט מען די שאלה צי „יש שינוי לנעבד או אין שינוי לנעבד“, און די גמרא“ זאָגט אַז דאָס איז די איבערזאצונג „המשתחוה לבהמה צמרה מהו לתכלת . . קרני מהו לחצוצרת שוקי מהו לחלילין בני מעי מהו לפארות“ (נימין של כינור).⁴⁵

— דאָס איז די נפק"מ אין הלכה פון דעם מאמר (כבש) „כשהוא חי קולו אחד וכשהוא מת קולו שבעה“: אע"פ אַז די חצוצרת וכו' וואָס מען מאַכט פון (די קרניים וכו' פון) דעם כבש מת זיינען שוין אָפגעטיילט פון דעם כבש און ס'איז געווען אין זיי אַ שינוי מעשה, און די שבעה קולות זיינען ניט קיין קולות פון אַ כבש אפילו ניט (פון שוקי, עורו כו'),

(42) תמורה כה, א ואילך ושי"נ. רמב"ם הל' איסורי מזבח פ"ג הל'.

(43) משא"כ להדיט דבעיה אינו נאסר (תמורה כט, א. רמב"ם רפ"ח מהל' ע"ז).

(44) ע"ז מו, ב.

(45) שם מז, א. וראה פרש"י שם ד"ה תכלת דכהנים.

(46) פרש"י שם ד"ה לפארות.

(47) וכן פסק הרמב"ם הל' איסורם פ"ד הל' ובמארי ע"ז שם. אף שבגמ' נשאר בתוק. וראה כס"מ שם.

(48) לשון הרמב"ם שם.

(49) ראה פרש"י ד"ה ומה שעליהן וד"ה ר' יוסי (שם מה, א). ובתורה אלהיהם שם, אם מחובר מקרי ע"ז (אף שאינה נאסרת להדיט), ובפרש"י חולין מ, א ד"ה דומא, ובע"פ אע"ג דלא מיתסרי משום עבודת כוכבים כ"י אלהות מקרי. וראה פרש"י ד"ה נעבד (ע"ז מו, סע"א) ותורה יש (שם, ריש ע"ב), דבע"פ עדינא לאסור לגבוה ממחובר.

(50) ראה לשון הרמב"ם שם, המשתחוה לבהמה כשם שנפסלה למזבח כך צמר שלה פסול לבגדי כהונה וקרני פסולין לחצוצרות כו' הכל פסולי ומלשונן משמע שזה קמ"ל דכשם שהבהמה נפסלה למזבח מצד נעבד לגבוה, כך הוא בצמר לבגדי כהונה כו' וקרנות לחצוצרות שיש עליהם גדר האיסור דנעבד לגבוה. ולהעיר מצפ"ע מהד"ת פו, ד „דגבי משתחוה לבהמה חל האיסור על הבהמה והם אסורים ממילא כו'“.

כשהוא חי כו': דער דין אין דער משנה לגבי די קרבנות וואס די יולדת ברענגט, גיט א ביאור אין דעם ענין פון „כשהוא חי כו'":

פונקט ווי בא קנים, אע"פ אז די סיבת החיוב איז א ספק (אין די קנים וואס זי איז אין זיי געווען מחוייב), זיינען אויך די קרבנות בדוגמת „קולו", זיי האבן א גדר חובה פונקט ווי די ערשטע קרבנות — עד"ז בנוגע דעם ענין פון כבש הנעבד:

אע"פ אז קרניו ושוקיו כו' זיינען נשתנה געווארן און געווארן א מציאות חדשה, און ס'איז לכאורה נישט שייך אויף זיי דער פסול למזבח, ווי ווען זיי זיינען מחובר צום כבש כשהוא חי, זאגט מען אבער „כשהוא מת קולו שבעה", זיי בא-קומען א פסול עצמי ומדאורייתא ווי קולו „נעשו כשפודין של ע"ז, דער „שם ע"ז" — נעבד (ובמילא — דער איסור לגבוה) ווערט דער שם פון די קרניים ושוקיו כו', דאס וואס זיי זיי-נען פסול לחצוצרות וחלילין כו' איז ווייל זיי גופא זיינען מאיס לגבוה.

ע"ז, נעבד (לגבוה), ובמילא זיינען זיי גופא מאוס לגבוה.⁵¹

און די נפק"מ לפועל י"ל: לויט דעם ערשטן אופן וויבאלד אז זיי זיינען גע-ווארן א מציאות חדשה, איז דער איסור נאר מדרבנן,⁵² לויט דעם צווייטן אופן איז דא אן איסור דאורייתא⁵³ נעבד (לגבוה).⁵⁴

און דאס זאגט ר"י „זהו שאמרו

51) לכאורה י"ל דוגמת ב' אופנים אלו גם באיסור ע"ז להדייט כשנשתנה, אם, זה שכל שאתה מהייה ממנו הרי הוא כמזה" (פרש"י שם מו, סעי' ד"ה או א"ו. מאירי שם ד"ה משתחוה) הוא רק בדיו, שאסור בהנאה כמזה, או, הרי הוא כמזה"י גם בגדר ותוכן האיסור דע"ז. ואכ"מ.

ועפ"ז אולי י"ל מעין ב' אופנים אלו בכבש של ע"ז (שעשאה חליפין לע"ז וכירב — ע"ז נד, ב. רמב"ם הל' ע"ז רפ"ח. טושיע' ויד' סו"ס קמ"ה), אם זה שקרני אסורין לחצוצרות שוקיו לחלילין הוא לפי שהם חלק מהכבש, ואסורין בהנאה כמו בשר הכבש לאחר מיתה, או שחל עליהם גדר ואיסור עצמי חצוצרות של ע"ז וחלילין של ע"ז [ומבאר ר"י. וזהו שאמרו כשהוא חי קולו אחד וכשהוא מת קולו שבעה, נעשו „חלילין של ע"ז" כדלקמן בפנים לענין נעבד לגבוה].

ואולי י"ל נפק"מ גם להלכה אם מותר להשתמש ולהנות מקולות אלו כי חל עליהם דין של „חלילין של ע"ז אסור לספור בהן" (רמב"ם שם פ"ט הי"ד. טושיע' שם סקמ"ג ס"ד). שלפי אופן הא' דחליל זה אסור בהנאה מפני שהוא חלקו של הכבש ולא מפני שהוא חליל של ע"ז, יש לומר שאין איסור לתקוע להשתמש בחליל זה ופשיטא לשמוע קולו, כי איין הנאה מחליל של ע"ז כ"א משוק ומעין כו' של ע"ז, וא"כ איין בגדר הנאה. ובפרט לת"י הא' בתוד"ה שא"י (פסחים כו, רע"א. ע"ז מה, ריש ע"ב ד"ה לא) שמשמע שגם בע"ז צ"ל דרך הנאה. וראה פרישה שם סק"י. וצ"ע.

52) ראה תוד"ה יש שינוי (שם מו, ב): דמדאורייתא זדאי פשיטא ל"י דיש שינוי בנעבד כמו באתנן אלא מדרבנן הוא דקא מיבעי' ל"י דמשום חומרא דעבודת כוכבים יש לאסור אע"ז דנשתנה.

53) כדמשמע ברמב"ם שם.

54) ולפ"ז נפק"מ בפשטות אם פסולה גם בדיעבד. וראה לח"מ לרמב"ם שם.

55) עפ"ז י"ל דזה שרק „יא אף צמרו לתכלת", כי „צמרו לתכלת" אינו שינוי גמור ומציאות חדשה ממש (כמו „קולו שבעה") — ראה שו"ע אדה"י אריז סי' יא ס"ג (בצמר לציצית), ועייג"כ צטע"נ הל' תרומות (פ"א הכ"ז — כד, א) דשם צמר עליו אף כשהוא מחובר [ובפרט ע"פ פרש"י ודרזיל (שבת עד, ב) עה"פ. טו"ו את העדים שמעל גבי העדים כו' (ראה בארוכה לקרש חט"ז ע' 449 ואילך)] — ולכן פליגי אם אמרינן גם ע"ז, „קולו" — איסור בפ"ע, כיון שהוא (כמעיקרא) חלק של כבש שלא נשתנה בשינוי גמור.

(*) ואצ"ל דפליגי במחלוקת הראשונים רש"י ורמב"ן אם הפעמונים שבשוליי המעיל היו בחוד הרמונים או בצדיהן (ככתוב"ש במשנה שם).

וואס דעתן מיטפּרעט⁵⁸ — איז דער חידוש נאך גרעסער, „תרבה חכמתם ויתחזק שכלם ויוסיפו שלימות“⁵⁶ נאך מער פון דעם ווי זיי זיינען געווען ת"ח פריער.

און אין דעם פרט איז דאס מער בדומה צום תוכן ענין קנים דלעיל, ווארום עס איז (בא זקני תורה), „כל זמן שהם מזקינים“ — דאס איז ניט קיין איין מאליקע זאך (סיבה וירידה), נאר יעדער טאג ווערט מער חלישות הגוף, דארף ע"פ טבע ווערן יעדער טאג מער חלישות השכל (ווי בא זקני עם הארץ, וואס „כל זמן שמזקינים דעתן מיטפּרעט“) — ואדרבא יעדער טאג איז אלץ מער „דעתן מתיישבת עליהן“.

[ו"ל אז דאס איז נוגע להלכה לענין ישיבה בסנהדרין וואס עס דארף זיין בעלי זקנה⁵⁹]

בדוגמא ווי בא קנים כנ"ל, וואס דורך יעדער ירידה וספק קומט צו נאך און נאך אין די קרבנות.

ח. דער ביאור בפנימיות הענינים און דער ביאור השייכות צו ר' יהושע דוקא (וואס סתם קנים ר' יהושע⁶⁰):

סדר קדשים ווייזט בכלל אויף אידן וואס זיינען א „גוי קדוש“, אויך די (מסכת) „חולין“ זייערע איז א חלק פון (סדר) „קדשים“. און בסיום סדר קדשים

ז. אין דעם ענין פון „כשהוא חי קולו אחד וכשהוא מת קולו שבעה“ איז פאראן א פרט וואס איז ניט דומה לגמרי צו די קנים פון יולדת:

ביי כבש איז מען מדגיש איין (ירידה ו)סיבה, דעם שינוי „כשהוא מת“ לגבי פריער „כשהוא חי“; משא"כ בא קנים זאגט די משנה עטלעכע פאלן: הכהן לא נמלך, אינה יודעת מה נתנה, אין יודע מה עשה כו' (און די פרטי החילוקים פון מין אחד לב' מינים כו'), וואס מצד יעדער ספק וכו' קומט צו א קרבן כו', ביז מ'דארף מקריב זיין שבעה (שמונה) קרבנות.

דעריבער ברענגט די משנה: „ר"ש בן עקשיא אומר זקני עם הארץ כל זמן שמזקינים דעתן מטרפת עליהן כו' זקני תורה כל זמן שמזקינים דעתן מתיישבת עליהם כו'“, וואס אין דעם פרט הא' איז דא די נקודה הנ"ל.

און דערפאר איז ער מקדים ומסמך „זקני עם הארץ כל זמן שהם מזקינים דעתן מיטפּרעט כו'“:

ר"ש בן עקשיא זאגט, אז בזמן הזקנה איז (בא ת"ח „באים לידי תשות כח“, „נחלשים ויפסיד גופם“, און פונדעסט-וועגן „תרבה חכמתם“⁶¹, אבער) ע"פ טבע ווערט חולשת שכלם⁶² ווי מ'זעט עס בא זקני עם הארץ, ואעפ"כ איז בא „זקני תורה .. דעתם מתיישבת עליהם“, ד.ה. אע"פ אז די מעלה זייערע (און די סיבה ראשונה) איז וואס זיי זיינען ת"ח, איז דאך לכאורה גענוג אויפטו דאס וואס זייער שכל ווערט ניט פארג-קלענערט — ניט ווי בא זקני עם הארץ (וועלכע ער האט דערמאנט פריער)

58) להעיר מהמפרש לקנים ד"ה רבי שמעון. ובפי' הראש' שם.

59) סנהדרין יז, סע"א. וש"נ. וברמב"ם הל' סנהדרין פ"ב הל' ב, בעלי שיבה. וזה ד"אין מושיבין בסנהדרין זקן (סנהדרין לו, ב) — פי' הרמב"ם (שם הג') „זקן מופלג בשנים“. וג"ז הוא רק בנוגע לדיני נפשות כו'. ולהעיר מהגירסא ופי' במשנה הוריות (פ"א, מ"ד) — פרשי' ורמב"ם שם. תוי"ט. ועוד. ואכ"מ.

60) זבחים סז, ב ואילך.

56) פיה"מ כאו.

57) ראה אוה"ח ויחי מז, כט.

זמ"ז אין פאַרשידענע סוגים — ווי איז
בא זיי דער „רועה .. שומרה“?

אויף דעם זאגט ר"י „כשהוא מת קולו
שבעה“, ווי ער זאגט אין מדרש „גפן
ממצרים תסיע“. .. מה הגפן היא חי'
ונשענת על עצים מתים כך ישראל הם
חיים וקיימים ונשענין על המתים אלו
האבות“.

ד.ה. דאס וואָס עס ווערט „קולו
שבעה“, זיבן באַזונדערע סוגים באַ אידן,
איז דאָס ניט קיין באַזונדערע מציאות
(לגמרי), נאָר דאָס איז פאַרבונדן און
(חי) נעמט זיך פון „קולו“, דער קול פון
דעם כבש „חי“ — די אבות, וואָס זיי
זיינען די אבות פון אַלע און פון יעדער
אידן“.

און פונקט ווי באַ די אבות איז געווען
דער „קולו אחד“ — ל„אבינו שבשמים“,
אזוי איז דאָס אויך אין די אַלע זיבן
באַזונדערע קולות, אַז ווי זיי שטייען
אַלס זיבן חלוקי מדר' אין עבודת ה',
איז באַ זיי דאָ אין זייער מציאות דער
„קולו אחד“ לאבינו שבשמים,

אין יעדערן פון די שבעה קולות איז
דאָ דער „הקול קול יעקב“, וואָס
פועלט אַז „אין ידי עשו שולטות“ —
הרועה שומרה.

און דאָס איז ר"י מדגיש „כשהוא מת
קולו שבעה“, אַז דאָס וואָס אַלע שבעה
חילוקי מדרגות הם חיים וקיימים, קומט

איז מען מבאר דעם ענין היולדת וואָס
ווייזט אויף דער גאולה פון אידן,
כידוע⁶¹ אַז דער גלות איז נמשל לעיבור
און די גאולה — ללידה. ווי עס שטייט
אין נבואת הגאולה⁶² „חלה גם ילדה ציון
את בני“.

איז ר' יהושע מסיים וחותם ומבאר ווי
אזוי האָלט מען אויס בזמן הגלות און
מען קומט צו צום ענין היולדת —
גאולה, „זהו שאמרו כשהוא חי קולו
אחד וכשהוא מת קולו שבעה“⁶³:

עס שטייט אין מדרש „אדריאנוס
אמר לרבי יהושע גדולה הכבש העומדת
בין שבעים זאבים, אמר לי גדול הוא
הרועה שמצילה ושומרה ושוברן לפני“.

וואָס אויף דעם איז די שאלה, בשלמא
ווען אידן זיינען אין אַ מצב פון כבש
„חי“, וואָס בכלל איז דאָס ווען עס איז
„חי“ אין אידן די מדר' פון די אבות
אברהם יצחק ויעקב⁶⁴, איז מובן וואָס
„הרועה .. שומרה“, די אידן וואָס זיינען
במדר' כבש „חי“.

בשעת אָבער „כשהוא מת“, די מדר'
פון די אבות איז ניט מאיר בגילוי, און
עס ווערן נייע זיבן באַזונדערע קולות,
וואָס זיינען ניט אין דער דרגא פון „קולו
אחד“ פון די אבות — מ'איז חלוקים

(61) ראה ת"א ר"פ וארא.

(62) ישע' סו, ח. — וכימי צאתך מארמ' צ —
וכמש'נ ביחזקאל קאפ' טז.

(63) ומובן שהמדובר בכבש (עד כי כ' שריי אייז
לפרשו ומתחיל „כשהוא חי“, מכיון שבא בהמשך
לקרבנות יולדת שעיקרן הוא כבש לעולה.

(64) תנחומא תולדות ה. אסת'ר בסופו פ"י, יא.
(65) שהיו רועי צאן (ויגש מז, ג: אבותינו (ל'
רבים)). ובפרט שייך ליצחק וליעקב (שביצחק יקרא
לך זרע ולא כל יצחק (וירא כא, יב). נדרים לא, א.
וש"נ) — „השה לעולה“ דעקידת יצחק, ועבודת
יעקב בצאן לבן (ראה לקריש חט"י ע' 254 ואילך,
וש"נ).

(66) שמור' פמ"ד, א.

(67) תהלים פ, ט.

(68) ראה לקרי' ר"פ בהעלותך, ובכ"מ.

(69) תולדות כו, כב. — ולהעיר ממחזיל עה"פ
שמע ישראל ג' שאמרו השבטים, כשם שאין בלבך
אלא אחד כך אין בלבנו כ' (פסחים נו א. ובשע"ת
לאדהאמ"צ (ח"ב ד"ה איתא בר"מ פכ"ז) כך —
בעולם הבריאה (ששם אין ה"ח"י דאצילות)).

(70) ב"ר פס"ה, כ.

דאָס דורך „כשהוא מת“, וואָס „נשענין על המתים אלו האבות“.

ט. עס ווערט אָבער די שאלה, אמת טאָקע אַז „גדול הוא הרועה שמצילה ושמורה“, אָבער וויפל איז דער שיעור צו זיין בין ע' זאבים? די אריכות הכי גדולה פון זמן הגלות?

אויף דעם איז די משנה ממשיך אַז דורך דעם וואָס ס'איז דאָ די זקנה אין מצב הגלות, „בישישים“ און „אורך ימים“, וועט צוקומען נאָך מער „חכמה“ און „תבונה“.

וע'ד ווי מען געפינט באַ יצ"מ⁷¹, אַז כאַטש די אידן האָבן גע'טענה'ט אַז מ'איז מוותר אויפן רכוש גדול אַבי מ'זאָל אַרויסגיין פריער פון גלות, האָט דער אויבערשטער געוואָלט דוקא אַז מ'זאָל אַרויסגיין ברכוש גדול.

די פנימיות כוונת הגלות איז דער בירור הניצוצות⁷², דוקא דאָן ווען מ'נעמט „כספם וזהבם אתם“⁷³, מ'איז מברר אַלע ניצוצות פון חלקו בעולם, איז די גאולה אַ שלמות'דיקע.

בזמנינו אנו איז דאָך שוין געווען אויך די „זקנה“ און „שיבה“ אין גלות ולכל הדיעות⁷⁴, ביז צו אַ זקנה מופלגה, און טאָמער ס'זיינען ח'ו געבליבן נאָך עטלעכע רגעים צו דער שלימות הזקנה אין גלות — איז יהי רצון, אַז מ'זאָל פאַרגעסן אויף אַלע חשבונות

[כאַטש אַז אין שכחה לפני כסא כבוד, איז דאָך אָבער דער גאַנצער ענין הגלות למטה מכסא הכבוד⁷⁵, וואָס דאָרטן איז דער ענין השכחה⁷⁶, זאָלן פאַרגעסן ווערן אַלע חשבונות און]

ס'זאָל זיין דער נגאלין מיד⁷⁷, בעגלא ידון, למטה מעשרה טפחים, ע"י משיח צדקנו.

(משיחות כ"ף מנ"א, ש"פ עקב וש"פ ראה תשל"ז)

74) דכלו כל הקיצין (סנהדרין צו, ב).

75) ע"ד הידוע מאמר אדה"ז (פלא הרמון שמות ז, א). „שלפני נשמות הגבורות כמו רשבי לא נחרב הבית כלל“.

76) ראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב ס"י, ועאכ"כ שצ"ל שכחה לטובה.

77) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.

71) ברכות ט, סע"א ואילך.

72) תו"א ר"פ לך. שם ק"ז, ב. ובכ"מ.

73) ישע"י ט, ט.

תזריע ג

בית (און דער מצורע געפינט זיך דארט שלא ברשותו) און דערפאר ווארט מען ביזן שיעור פון „כדי הדלקת הנר“.

ב. אין תורה איז דאך אלץ בתכלית הדיק. און דערפון וואס פון צווישן פארשידענע זאכן מיט וועלכע א בעה"ב קען זיין טרוד, קלייבט אויס די משנה דוקא די טרדא פון „הדלקת הנר“

— ובפרט אז דא ווערט ניט געמיינט הדלקת הנר בפועל, ווי ס'איז מפורש אין פירוש הרא"ש, ופעמים שאדם טרוד בהדלקת הנר או בתשמיש אחר; נאכ-מער: די צייט פון הדלקת הנר איז שכיח נאר ווען ס'איז פינסטער, און דער שיעור „כדי הדלקת הנר“ איז אויך ווען א מצורע גייט אריין בבית חברו בייטאג (ווי מפרשים⁶ זאגן צוליבן טעם פון „לא פלוג“) —

איז דערפון מובן, אז עס איז פאראן א שייכות צווישן דעם ענין פון „הדלקת הנר“ מיט דעם וואס די משנה זאגט דא, אז ביז דעם שיעור ווערן די כלים שבבית ניט טמא.

איז מבאר דערויף דער טאטע איז זיינע הערות⁷ אויף דער משנה הנ"ל: „בית“ איז ספירת המלכות, און סיבת טומאת מצורע איז „מצד הסתלקות אור החכמה“ (וואס דערפאר איז מצורע חשוב כמת⁸, ווייל „החכמה תחי“⁹).¹⁰

א. פון פסוק¹ „כל ימי אשר הנגע בו יטמא גו' בדד ישב מחוץ למחנה מושבו“, לערנט מען אפ², אז אויך דער „מושב“, וואו דער מצורע געפינט זיך איז טמא.

ווען א מצורע גייט אריין לבית חברו — זאגט די משנה³: „כלים מיד טמאין ר' יהודה אומר אם שהה כדי הדלקת הנר“. זיינען מפרשים⁴ מסביר דעת ר' יהודה, אז ער רעדט אין א פאל ווען דער מצורע איז אריין לבית חברו אן רשות⁵.

— ווארום ווען ער גייט אריין צו אים מיט רשות (פונעם בעה"ב) איז אויך ר' יהודה מודה אז יענעם בית ווערט „מושבו“ מיד (ובמילא „מיד טמאין“) —

דעריבער גיט מען צייט „כדי הדלקת הנר“ אז דער בעה"ב זאל דערווייל קענען ארויסשיקן דעם מצורע פון שטוב; אויב אבער ער פארזאמט זיך דארט ביז דעם שיעור „ולא אפקי“, ווערט עס דאן דער „מושב“ פון מצורע (ווייל דאס הייסט אז ער איז דארט מיט דעם רשות פון בעה"ב) און די כלים שבבית ווערן טמא.

און דער טעם פארוואס מ'גיט אים דעם שיעור זמן „כדי הדלקת הנר“ — ווייל עס קען זיין אז דער בעה"ב איז טרוד אין הדלקת הנר און צוליב דעם שיקט ער ניט ארויס דעם מצורע פון

(6) תרי"ט.

(7) תורת לוי' ע' שנה ואילך.

(8) נדרים סד, ב. ושי"ג.

(9) קהלת ז, יב.

(10) ע"ח שלח פ"ז. הובא בלקרי' פרשתנו כג,

ב. ר"פ מצורע י.

(1) פרשתנו יג, מו.

(2) תו"כ עה"ט. רמב"ם הל' טומאת צרעת ספ"י.

(3) נגעים פ"ג מ"א. — ברע"ב מפרש דהמשנה אירי. כשנכנס עמה לבית המונגע, וראה תו"ט ומלאכת שלמה.

(4) ר"ש, פ"ה הרא"ש ורע"ב.

(5) כמ"ש בתוספתא נגעים פ"ז, יא — הובא

בר"ש ורא"ש שם.

(*) בלקרי' שם: של"ז (ע"פ דפוס שקלאב, תק"ס).